

bonamq; statem in vilius scrupulis detere, in quibus (multorum more) sine ore male quam alibi proficere, dumodo adeo in terra nostra vitæ meta sit, extremæ demerit est.

QUID INTER ORATOREM ET POETAM INTERSIT:

& inibi de orationis pedestris & carminis discrimine.

TIT VLVS. XXVI.

Inter Oratorem & Poetã, quid intersit, iam eni ex his que ante attulimus bona pte discerni potest, in hoc loco, quoniam res est scitu non indigna, vberius de eodem referemus Cicerois auctoritati cum primis inibi. Cuius hæc sunt in Oratore verba. Nam etiam Poetæ quæstionem attulerunt, quo ipsi differat ab Oratoribus: Numero maxime videbatur, antea & versu, nunc apud Oratores iam ipse numerus increbuit: Quisquid est enim quod sub auriæ mensuram aliquam cadit etiam si absit a versu (nam id quidem orationis est victum) numerus vocatur, qui græce *μετρον* dicitur. Itaq; video visum esse non nullis Platonis & Democriti locutionem scilicet absit a versu, tñ q; incitatus feratur, & clarissimus verborum luminibus statueretur, potius poema putandum, q̃ Comicorum Poetarum, apud quos, nisi q; verticuli sunt nihil est aliud quotidianè dissimile sermonis, nec tñ id est Poetæ maximè, scilicet est eo laudabilior q; virtutes Oratoris persequitur cum versu sit astrictior. Ego autè & si quosdam grandis & ornata vox est Poetæ, tñ in ea, cum lecentiam statuo maiorem esse q̃ nobis faciendos iungendorumq; verborum tum etiam non nullas voluptati vocibus magis q̃ rebus inferrent. Nec vero si quid est vnum inter eos simile (id autè est nuditudo, & scilicetq; verborum) propterea operas rerum dissimilitudo intelligi non potest. Hæc Cicero. Ex cuius verbis colligimus poetæ & oratori multa cõmunia esse, & paræ propèstudii, in multis autè distare, quod hic numero liberiori, hic strictiori & in versum redactio videtur, quodq; ad decorationem attinet, multo maior est Poetæ vocum figurarumq; libertas, q̃ Oratori, in quo trada quædam & fluens oratio exprimit, & quamq; iudicij scilicetq; verborum versuq; sit, vt Cicero non tñ conformem esse omnino credere debemus. Nam in iudicio quod Quintilianus ab inuentide & dispositide non remouet alia poemam alia Oratori decet, quod idem & in Heculide est: sine verba suspicimus, sine verborum tractationem, id quod alibi in eodem libro ostendit, cum inquit. Sed in vitroq; materiam intelligens & tractationem, frequentiores sunt & liberiores Poetæ, nam & transferunt verba cum crebris, tum etiã audacis & præcis libertatis vuent,

in oratore
liber
trada
oratio

& liberius notis, quod idem sit in numeris, in quibus quasi necessitate parere cogunt, sed tamen hæc nec nimis esse diuersa neque vilo modo eorum in intelligi licet. Sed hinc & Antonius apud Cic. lib. de Oratore secundo, se ait in quæstis eloquenti viribus, Poetas tanquam alia quadam lingua locutos non attingere. Intelligimus igitur distare Poetam ab Oratore, non eo quidem modo, ut se nullo non amare aut amplecti possint, aut aliter minus quam aliter placere. Sed ut inter diuersæ conditionis homines, amicitiam sepe manifestam intercedere videamus, ita per multam rerum commercium, sanæ his familiaritas esse potest, modo neuter sui officij sit immemor. Quin verum etiam Poetæ esse & oratoris, quid vetat? quamquam illud mihi magis, cum primis gratum esse videatur. Nam suauiter, aperte, & copiose, nec vilius aut timore alienis vocabulis, aut paulo audacius factis coram multitudinem dicere, cum res postulat. Cum vero easdem scribendam esse aut recitanda numeris historia, stilum versare & quasi aliam induere faciem, vni exercitioque tam diuerso scriptoris genere factis, id mihi sane difficilissimum esse videtur. Ceterum et hodie beatitudinis peruenimus ut Poeta statim, si dijs placet, se Oratori nomen, & Orator si numeris saltem teneat carminis Poeta videri habereque velit, non prestant illi magnam, si ita est, quod in tantis si non, veros hercule, ne in se Hybridæ potius quam poetas risum provocent. Vtrumque mihi præstasse mira felicitate semper visus est Antiochus Sabeus cui Angelum addo Politianum Franciscum Philellum si quis iungit res huiusmodi, verum (ut quod sentio dicam) hinc doctissimus vir, in carmine mihi per sepe nimis orator fuisse videtur. Vtque verborum paulo mollior, & copia nimis redundante, haud quamquam illud infuisse poeticum, quod animo facilius comprehendi quam verbis explicari potest. Vetus certe Poetæ & Oratores, quasi suam sortem agnoscentes, alterutrum secuti sunt, hæc Vergilius. Quisquam Tibullus. Lucanus oculo digna Poemata extant, quid eos lecta oratione scripti essent, eundem nescio. Simile in oratoribus est, cum tamen poetarum lectione adducere, maximis viris visum est. adducam de hac re Quintiliani verba, lib. decimo ubi de copia verborum scribitur hæc. Plurimum dicit Oratori conferre Theophrastus lectione Poetarum: multique eius in illis sequuntur neque immerito. Namque ab his & in rebus spiritus: & in verbis subtilitas, & in affectibus motus eorum, & in personis decor potius præcipueque velut attrita quotidiano actu forensi ingenta optime res talia blandicia reparantur. Ideoque in hac lectione Cicero requisitum putat. Meminerimus tamen non per omnia Poetas esse oratoribus sequendos, nec libertate verborum, nec licentia figurarum, genus ostentatori comparatum, & preter id, quod solam petis voluptatem, & eam fingendo non

falsa modo, sed etiam quodam incredibilia sectatur. Patrocirno quoque
aliquo iurari, et alligati ad certam pedum necessitatem non semper vel
propriis possunt, sed repelli a recta via, necessario ad eloquendi quae
dam diuerticula consurgunt, nec mutare quodam modo verba, sed ex
tendere, corrigere, conueneres diuidere cogantur. Hic Quintilianus
qui Ciceronis auctoritate sua coniunctus: nam & hic libro de Oratore
primo. Legendi, inquit, sunt Poetae, cognoscenda historia / omnium bo-
narum artium scriptores ac Doctores, & legendi, & percontandi.
Illud non praeterierim inter omnia scripturis genera, Oratoris & Poetae
extrema quodammodo tenere, medios autem esse Philosophos: Sophis-
tas: Historicos, quos nec Oratores plane quisquam dicit, nec Poe-
tae assimilant, quandoquidem ut illi suam habeant propriam phrasin, ita
& his dictionis est modus, et quo tamen utrinque tanquam e medio sumi-
ne haurire licet, et transferre quod est modus: Philosophorum oratio
Oratori est propior. Historicorum vero Poetae vicinior, iuuenmodum, So-
phistarum conet, Philosophorum (ut Cicero ait in Oratore) mollis est &
vmbraeque nec sensibus nec verbis instructa popularibus nec iuncta
numeris, sed soluta liberius nihil iratum habet, nihil inuidum, nihil
aeros, nihil admirabile, nihil asutum, casta, veracunda, virgo inco-
rupta quodammodo. Itaque sermo potius quam oratio dicitur. Historia Poe-
taeque finitima est in qua & narratur ornate / & regio saepe aut pugna
describitur interponuntur etiam conclusiones & hortationes, ut Cicero
ait, verum quod conorta & acris oratio est, ab oratore distat. Idcirco
Quintilianus libro decimo Historia autem quaeque oratione quodam
modo iocundum siccis alere potest, est tamen proxima Poetae & quodam-
modo carmen solutum est, & scribuntur ad narrandum, non ad proban-
dum, ponuntque opus non ad iocundum rei puramque praesentem, sed ad
memoriam posteritatis & ingenii famam componitur. Ideoque & ver-
bis liberioribus & remotioribus figuris narrandi tedium curat. Haec
orationem inesse haec indicat quod auctore Cicerone libro de Oratore secundo
apud Graecos eloquentissimi homines remoti a causis forensibus esse
ad eas res illustres, tum ad scribendum historias maxime se ap-
plicauit. Septimumque dicitur, flores quidem eos quos in causa adhi-
bere Orator solet, carnes persequitur: verum in hoc sibi cum philo-
sopho conuenit, quod propositum est, placare animos potius quam per-
turbare. In hoc cum Poeta, quod apertius doleat, quod concinnas magis
quam probabiles sententias exquirat, quod fabulas intexit verbaque aperius
transfert ea quae ita disponit ut plures varietate colorum, ut scribit Ci-
cero. Ex his quae haec nos verum parat, non solum inter Poetae
& Oratorem interesse, sed in aliis quoque quod docet, alia atque alia
verborum ut sic dicam effigie carbo dandum esse, ut dicitur: alius enim verborum

excursus philosophum: alius Sophistam: alius historicum docebit/
quoq; interim neminem aut Oratorem aut Poetam proprie dicentis
ILLVD. tñ quod Poetam ab omni oratione soluta euidenter forma-
git videtur esse numerus id enim inter solutam & metricam oratio-
nem interest/ quod hęc numeris constat: illa numerosq; lege neglecta
latus diffuit que & pedestris dicitur non q; pedibus consistit sed qd
dignitate inferior sublimitati carminis cedere solet, nec ium nesci-
us & in Oratore numeros/ pedump; in ipsa oratione obseruandem
spectari solere non latinis tantu/ sed & grecis quibus manus in omni
suauitate expetenda studium fuit. Apud hos de syllabis & pedibus
ad orationis locos varios actinentibus: Aristoteles: Theophrastus:
Theodectes: Hieronymus Peripateticus: Iphorusq; indicant Cicero
rone scripserunt: Thrasimachus ante inuenit: licet arce post eum in
eo genere scientius uersatus est. Ipse Cicero numeris oratione restri-
ctam esse debere, ait, ita tñ ne verum faciant, cuius uel pars, uel tam si
casu incidat uiciofa est, numeros uocem Oratoris a Poetis hand
quaesq; differre/ licet in oratione numerus ad inueniendũ difficulte sit
q; in uersu/ est etenim minus angustus/ unde & uersuũ illi qui pedum
uñ liberiores sunt, oratione solute magis sunt affines: cuius nume-
ros uoces/ quarum est superbia nullũ iudicium diiudicare solent: nec
esse satis exultat Cicero uerba delecta & ornata oratione suscipere
nulli eadem iam conueniunt/ numero expoliantur. Verum ut cere-
ris in rebus necessitatis inuenta antiquiora sunt q; uoluptatis, ita &
in hac re accidit/ ut multis freatis ante oratio uida. ac rudis ad so-
los animos sensus exprimendos fuerit reperta. q; ratio numerorum
causa delectationis aurium/ excogitata. Scriberem de his plura nulli
non attineret nam de Poetica nulli sermo esse debet. Si legere queq;
libet reperies pleraque discretissime disputata apud eundẽ in libro
qui Orator inscribitur/ quod seruus Trapezentius multa in Rheto-
rica sua ad fastidium uicq; persequitur. Ipse si uocem iudicũ delibe-
ras) Poetam catenus ab Oratore sciuo go / ut utrumq; uirum bonũ
dicent, hunc dicendi / illum scribendi peritum, quanq; hunc quoq;
in scribendo non potest non esse summa sollicitudo / satis est satis/ ut
Quinti. ait/ in bene dicendo est. Poeta numeris angustior est, uerbis li-
berior/ que sibi licentia ob uersus difficultatem donatur. Orator mi-
nimo liberior, quippe quo solam uerborq; concinnitatẽ pole. adeo a li-
centia abest / ut nullo prorogis eam loco casari possit. Ideoq; nihil
hanc nulli concessum apertum elegantq; decebit, Poeta nature est imi-
tator, ruris magis q; strepitus mortalium amans / Orator nulli in ci-
uitate sit/ nihil habet quod agat reliquũ/ nisi officium deservit: est
Bene ergo hunc sylentij comitem / illum multitudinis magistrum &

propterea civitatis oraculum dixeris. In Poeta solus sepe volupta-
 tus iudicium est, nec ipso mortalibus non ingrato. Orator prae-ter al-
 ciam verbis dulcedinem, rerumque dignitatē saepe natura suavis
 auditu, in sermone studium suum ordinat, quibus loci saepe non
 nisi loco & tempore, denique summa modestia permittuntur. Huic in
 foro senatus & concione palma est. Illi hęc quidem non ignota, longe
 est contemnuntur. Nihil orator plus contendi q̄ probari multitudi-
 ni que sentit. Poeta, nisi quod ad Theatrum attinet, in quo humiliter
 Poetion pars locum habet, nihil multitudine magis odit. Ille in re
 publica & consilium negotiorum administratione ingens: Hic in vultu
 sum tantus ut eam vel natura debeat admirari. Quod si quis pacto
 si humanitatem, iusticiam, aliisque id genus quibus hominū in terris
 salus consistat animo concipit, longe erit orator Poeta praestantior. Si
 vim ingenii, artis veritatem magnitudinemque perpendimus fuerit
 fortasse Orator Poetae fore par. In illo tū diuino munere, quo oīa po-
 nere & effigere poeta solet Oratores longe est praestantior. IN SVMA
 in utroque rebus ferme omnium eruditio exigenda est, in utroque salu-
 bris praecipua grauisque sententiae existunt, verum in hoc Poeta maior
 felicitas, quod qui praecipit, locū habent quasi oraculū, suntque mul-
 to gratiora quae quasi ex penetrati & arcano animi iudicio progre-
 diuntur, q̄ quae vocis vultuque constantia coram multitudine orator
 approbat, denique si se respiciant merito, poeta oratorē amabit, Ora-
 tor poetam etiam venerabitur, ex hoc enim ille nascitur. Quis in vno
 quaestum perfectulo horum ars gratiaque conalluerit, quod difficile
 humani esse supra remū, nihil hinc deest quo minus deos hominūque
 favore dignus sit. Scitiam vero, cum utroque magna adfuit eorū mu-
 nera. In oratore ingenium & eloquentia. In Poeta etiam diuinitas
 spectari solet, qua supra humanū naturā positi, mediū quendam inter
 deos & homines cursum tenere crediti sunt. Deis simul & hominibus
 grati, ut non tam eleganter q̄ vere Codrus dixerit. Sunt homines
 Vates sunt ornamenta deorum. Sunt Vates futuris prolixia cura deis.

DE IUDICIO TITVLVS. XXVII.



Iudicium autem est, quid quae in re ordine oratione
 debeat congruatur non grate discernitis: de eo lo-
 qui hoc in loco possumus eo obmodum q̄ proximo ti-
 tulo de imitatione sumus dicturi ad quam est in iu-
 dictio aut nostro per alios quoque eruditio perspecta
 sit, applicauerimus, nihil discernendo / non tam quae probe perscripta
 q̄ quae viciosa sunt amplectimur. Quamque ut in expertis omnibus ar-